

Afbildningar af notredskap jämte några anteckningar om vinternotfisket i senare tid.

Af

Nils Keyland.

Följande redogörelse innehåller talrika beröringspunkter med den af prof. v. Friesen i detta häfte publicerade *Respublica glacialis* af Rosenhane och bör studeras i sammanhang med denna afhandling.

Fig. 1. Not från Skedevi sn, Finspånga läns härad i Östergötland. De vid störrar upphängda armarna omsluta en väldig halfkrets, där längst bort den s. k. kilen utmynnar. Noten har den ställning som i våttnet, innan dess armar hopdragas för fångsten. Notlinorna¹ synas vid armarnas ändar. Jfr fig. 26, D.

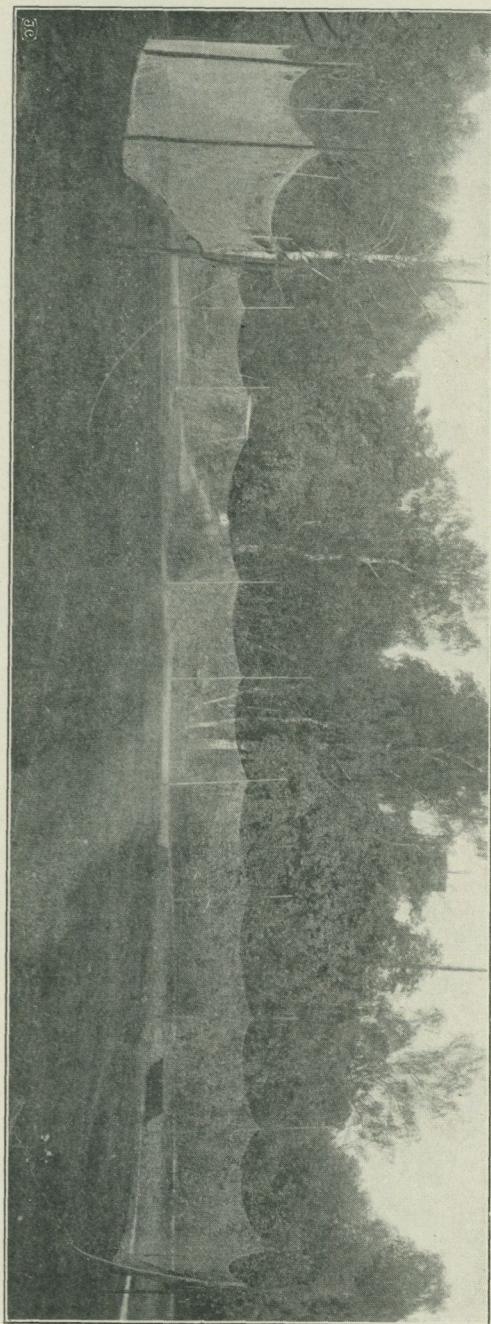
Armarna, ursprungligen af hampa, äro nu till en stor del lagade med slingor af lin.² Deras längd är 28.4 m., bredd 5.6 m.³

¹ *Notrep* Klöfsjö, Jmtld, och Vingåker, Sdmlld; *nottögar* Harg, Upld, och Ösmo, Sdmlld. På Harön består draglinan af två delar, *groftögen* närmast armen och *råfälingen* ytterst vid stängen, se fig. 26, B. Råfälingen är finare för att minska draglinans tyngd. De å teckningen uppgifna måtten äro maximala, öfverensstämmande med de längsta notdragningsinrättningar, som användas på Harön. Mycket kortare förekomma. Jfr s. 218 och v. Friesens terminologi, s. 221.

² I Ösmo kallas *slingor* såväl de större stycken, hvaraf armarna först hopsättas, som de mindre, hvarmed de sedan lappas. Lappslingor har man ständigt i förråd. Sådana få de unga, som öfva sig i notknytning, sitta och göra om vinterkvällarna. Ang. slingor se i det föreg. s. 200 och 221; J. G. Gyllenberg, Kort Afhandling om Insjö-Fisket i Swea Riket, Stockholm 1710, sid. 8, och S. T. S[chultze], Den Swenske Fiskaren, Sthlm 1778, sid. 137.

³ Notarmarnas storlek varierade efter vattendragets vidd och djup. Jfr Gyllenberg och Schultze anf. s. — Min meddelare från Ösmo hade fiskat med en not, som var 40 famnar. De längsta notarna (med armar af 60 famnars längd och däröfver) använder man emellertid i de rymliga vikarna längre ut i skärgården.

Fig. 1. Not med utsträckta armar. Skedevi, Östergötland. N. M. 115,789 a.

Ändslingan i hvardera armen har 0.03 m. långa maskstolpar. För öfrigt äro armarnas maskstolpar omkring 0.025 m. långa.¹

Fig. 2. Skedeviotens kil,² sedd från sidan. Kilen sträcker sig mellan staken till vänster å bilden och de i bredd stående stakarna till höger där-om. L. ungef. 8 m. Tvärs öfver mynningen vid öfvertelnan sitter ett (1.2 m. långt och 0.09 m. bredt) flöte af trä fastknutet.³ När-

¹ Schultze säger sid. 137: »En Not bör icke hafwa sina ordinarie maskor längre, än til halfva armen; den öfrige halfdelen bör wara af större och större maskor alt fram intil de sista eller rack-slingorna, som skola wara så stora, at en twär hand kan gå igenom, hwilket kallas skräm-garn.» — I Ösmo har man främre delen af armarna rummare.

² I Ösmo och Vingåker, Sdmd, samt i Hornborga, Vgld, kallas kilen *kalven*.

³ Detta flöte kallas i Hornborga *kalvbrät* och har samma form som Skedeviotens kilflöte. I Harg, Upld, å sommarnot *gubbe*, en halfoval träskifva (jfr fig. 14), som

mast armarna är kilen (till en längd af cirka 2 m.) af hampa, för öfrigt af lin.¹ Yttersta spetsen (2.40 m.) är genom en tvärslinga eller tvärbalk afskild till en fångstkammare. Tvärslingan är sönder, så att man ej kan se, hur ingången genom densamma varit beskaffad. Maskstolparnas längd i den del af kilen, som är närmast

Fig. 2. Kilen af noten från Skedevi.

armarna, är omkr. 0.02 m., men i den del, som bildar spetsen (fångstkammaren), 0.015 m.

Skedevinoten är bunden i råbandsknop.² Telnarna³ äro spunna af svinhår och tagel.

Fig. 3. Ena notarmens ände med genträt.⁴ Genträt är bågformigt och gjordt af tjurgran; dess l. 0.92 m. Vid midten en järnhade till uppgift att genom sin ställning i vattnet visa, om man drog notarmarna jämnt. I Vingåker å sommarnot *notblänka*. Där brukar man säga om en vacker flicka, att »hon skiner som en notblänka i ansiktet». Se vidare fig. 8 och motsvarande text. I Ösmo använder man vid kilmynningen numera till flöte en korkskifva. Vid kilspetsen har man en *vakare*, fig. 13 (mindre vanligt). På Harön brukas en korkskifva eller en träribba, *skide*, omväxlande. Rosenhane har *skijfva*; jfr terminol. s. 221.

¹ I Vingåker voro de gamla notarna af hampa. — Schultze säger sid. 137: »En rätt bunden not bör wara af godt twinnadt hamp-garn.» Jfr ofvan s. 198.

² Jfr Hjalmar Öhrvall, Om knutar, Sthlm 1908, Sjömanskap sid. 227 och förf:s uppsats om Själnätbindning och själfångst på Harön, innev. årg. af Fataburen s. 160, not 2.

³ Sing. teln, Ösmo *tärn*; Vingåker *ten*; Jämtl. och Härjedalen *sträng*.

⁴ Jfr Arwidsson, Strömmingsfiske, Uppsala 1913, sid 47. *Genträ*, Härjedalen och Jmtld, fig. 9; *racka*, Harg, Uppld, jfr Gyllenborg, sid. 10 och tab. I fig. 2; *slag* Ving-

15—140275. Fataburen 1914.

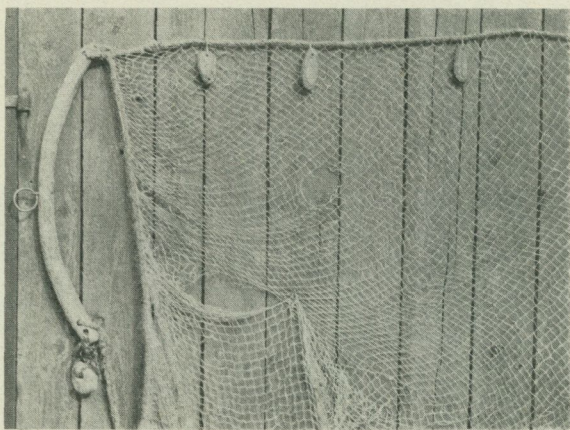

Fig. 3. Änden af Skedevinotens ena arm.

Fig. 4. Notbår från Skedevi.

ring, hvori linan fastknutits. I träts nedre ände sitter ett genom-borradt stensänke fastbundet med ett snöre. Detta sänke är af

åker: *spagel*, Ösmo och Harön. Rosenhane har *hugge*, se s. 200. Jfr *rephäl*, fig. 10 och motsvarande text.

samma typ som teln-sänkena.¹ Flötena äro af bark; deras l. varierar mellan 0.1 och 0.2 m.

W // **Fig. 4.** Skedevinoten forslas på en bår. Båren har tillhört noten.

Fig. 5. Not från Mangskog sn, Jösse hd, Värmland, i samma uppställning som Skedevinoten. Armarnas l. ungefär 22 m., djup 3.5 m. Af kilen återstår endast fragment. Maskstolparnas l. i armarnas ändslingsor 0.04 m., sedan varierande ända till 0.01 m. Telnarna spunnas af kosvansar och tagel. Af armarna återstår nu föga annat än lappslingsor af bomullsgarn med olika grofva maskor. Kil af lingarn. Noten är bunden i råbandsknop.

Fig. 6. Främre delen af Mangskognotens

¹ Äfven i Vingåker användas notsänken af sten, stundom af bränd lera såsom på nät. I Harg näfverpåsar med »malm» i (fig. 15 visar en notsten med näfveromslag); i Ösmo stensänken (hvilka fastgöras med snören, lagda i en rännsnara).

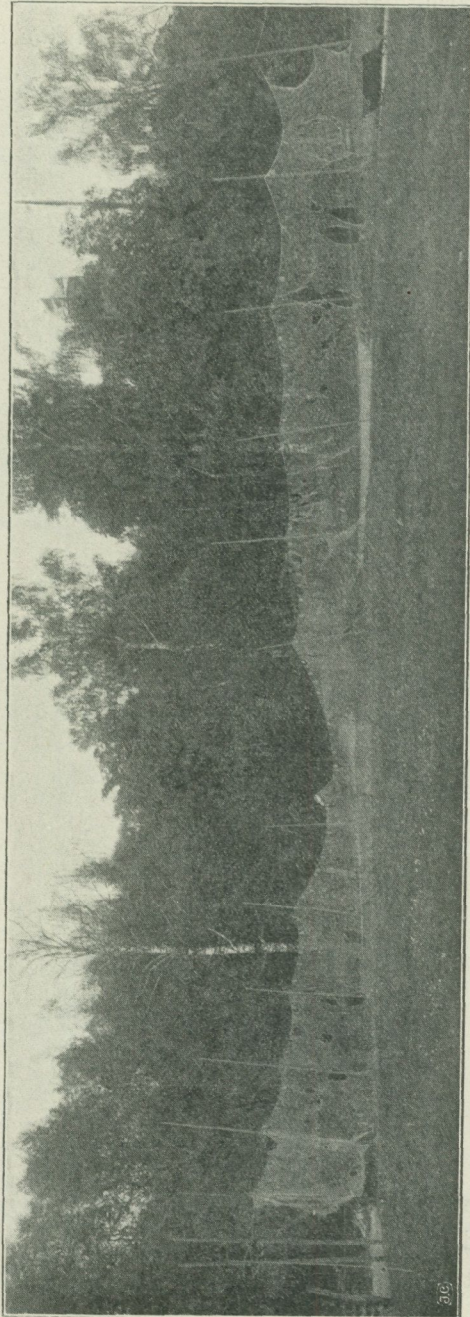

Fig. 5. Not med utsträckta armar. Mangskog, Värmland. N. M. 111,849.

ena arm. Genträ såsom i Skedevinoten saknas, men vid änden af de ungefär 3.65 m. långa linor, som här löpa ut från öfver- och un-

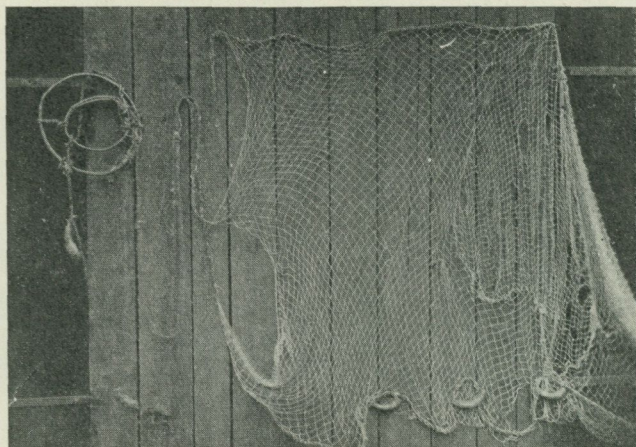
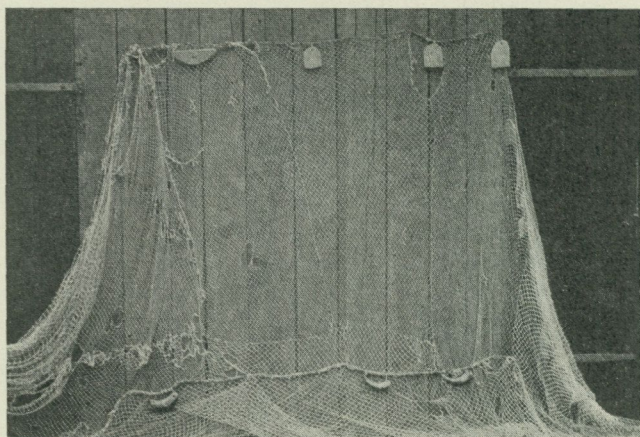

Fig. 6. Änden af Mangskognotens ena arm.

[Fig. 7. Stycke af Mangskognoten med flöten och sänken.

dertelnarna, sitter en dubbel, trygliknande ring af språtar af cirka 0.45 m. diameter med en hopbindning af vridna björkvidjor. En sådan språtring finnes i änden af hvardera armen. I språtringarna hafva

draglinorna varit fästa såsom fig. 26 C visar.¹ Sänken äro här bockhorn och kohorn om hvarandra.

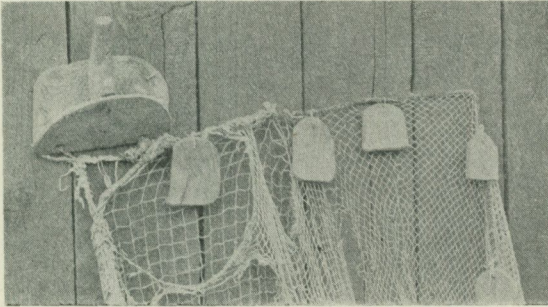

Fig. 8. ■ Detalj af Mangskognoten med det
■ skaftade kilflötet.

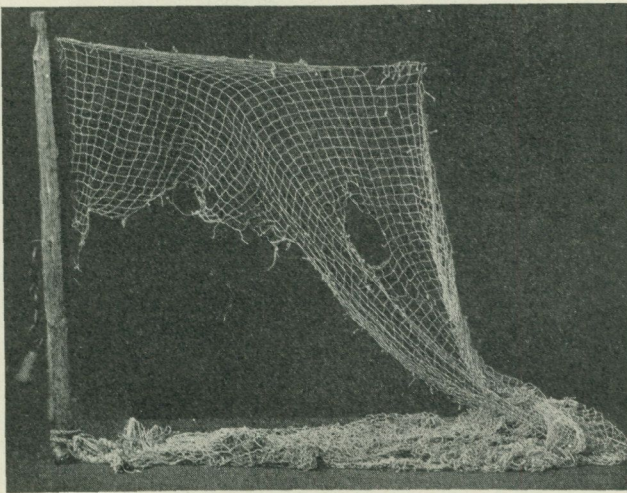

Fig. 9. Änden af en notarm. Klöfsjö, Jmtld.
N. M. 102,253.

Fig. 7. Del af öfverteln. Flötena äro af granvirke och påbundna med snören. Det trekantiga flötet är troligen provisoriskt.

¹ På Harön kallas dessa linor, som hoplöpa från telnarna till draglinan, *skålvor*, se fig. 26 B.

Fig. 8. Detalj af kilens främre kant. Vid öfverteln sitter ett stort flöte af två i vinkel ställda brädlappar. Mellan dem en uppståndare i form af ett handtag, jfr s. 224 not 3.

Följande afbildningar visa diverse lösa notdelar från olika trakter af vårt land.

Fig. 9. Genträ af gran med vidsittande fragment af en notarm. Längd 0.92 m. Vid midten sitter en kort järnkedja till fäste och le-

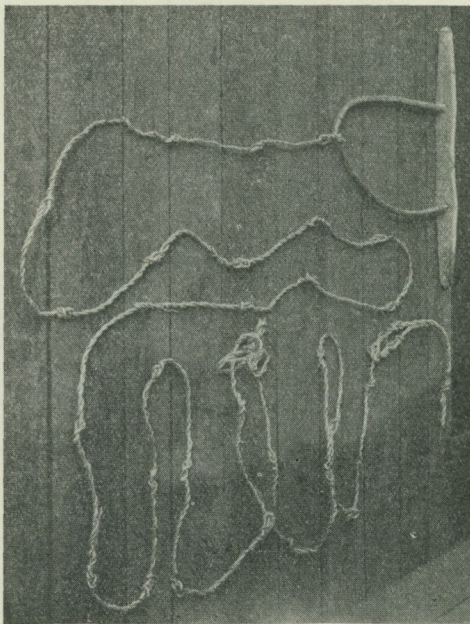

Fig. 10. Rephäl. Klöfsjö, Jmtld. N. M. 102,338.

karn för draglinan. Sänket består af en järnvikt fäst i en märkla nedom midten. Klöfsjö sn, Jämtland.¹

Fig. 10. *Rephäl* bestående af en granslå med en hälformigt böjd språte, hvari draglinan, vidjerepet, sitter fästad. Träts längd 0.93 m.² Klöfsjö sn, Jämtland.

¹ Af ägaren kalladt *genträ*.

² Huruvida denna *rephäl*, som är ett slags *genträ*, haft sin plats alldeles vid notarmens ände (såsom *genträt* i fig. 26 D, hvilket väl är det troliga), eller ett stycke

Fig. 11. Notflöten, *notflår*, af fur. Flötet till vänster har på ena sidan årtalet 1775, på andra sidan samma bomärke som det som synes på flötet till höger. Hålen äro rymliga och sannolikt

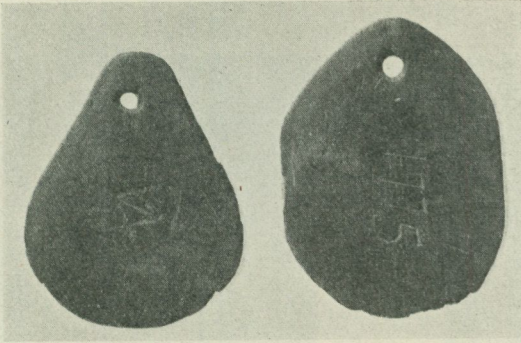

Fig. 11. Notflår. Klöfsjö, Jmtld.
N. M. 102,425.

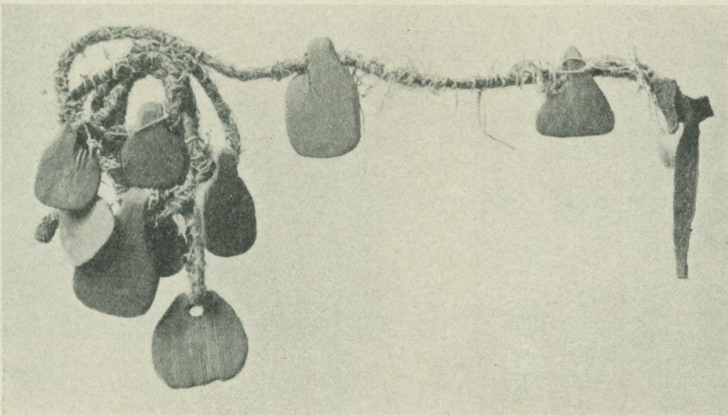

Fig. 12. Del af notsträng med flår. Hede, Härjedalen. N. M. 102,714.

har telnan; löpt genom dem. Se nästföljande figur. Aftunnade åt ena änden som en yxa. Det större flötets l. 0.14 m. Klöfsjö sn, Jämtland.

darifrån mellan telnarnas förlängningar (skålvorna) såsom i fig. 26 C, kunde jag på ort och ställe ej erhålla någon upplysning om.

Fig. 12. Del af notteln med *flår* af gran, nackade och försedda med rymliga hål, hvarigenom själfva telnan löper. Ett af flötena är af annan typ än de öfriga och troligen nytt ditsatt. Hede sn, Härjedale

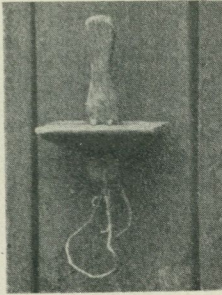

Fig. 13. Kilflöte,
»vakare». Ösmo,
Sdmlld. N. M.
122,335.

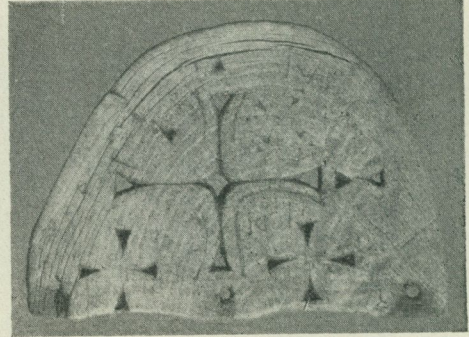

Fig. 14. Kilbräda. Sorsele, Lpld.
N. M. 110,700.

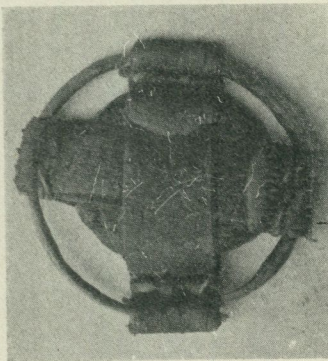

Fig. 15. Notsten. Skellefteå
landsförsaml., Vbtt.
N. M. 120,883.

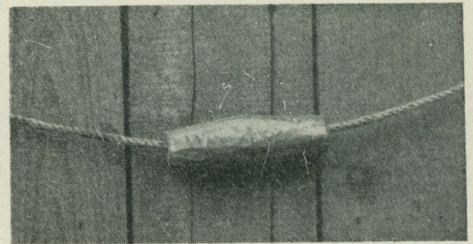

Fig. 16. Nottrissa. Ösmo, Sdmlld.
N. M. 122,337.

Fig. 13. Kilflöte, *vakare*, af gran. Den fyrkantiga skifvan är 0,145 m. lång och 0,135 m. bred. Fastbands vid kilens yttersta spets. Ösmo sn, Sdmlld. Jfr s. 224 f., not 3.

Fig. 14. Kilflöte, *kilbräde*, af granrot med utskärningar. L. (längs den raka kanten) 0,252 m. Märkt 1877, men enligt medde-

lande af I. Arwidsson öfver 100 år gammalt. Sorsele sn, Lappland. Har tillhört flyttningslappar ofvan sjön Storvindeln. Jfr s. 224.

Fig. 15. Notsänke, *notsten*. En sten inom en vidjering med två korslagda näfverremсор. Diam. 0.2 m. Skellefteå landsförsaml., Västerbotten.

Fig. 16. *Nottrissa*. Sättes på midten af armens underteln för att hindra denna att skära sig ned i den gyttjiga botten.¹ Ösmo, Sdmlid.

Vid notfiske måste man vara utrustad med hvarjehanda lösa tillbehör. De viktigaste bland dem afbildas i det följande i sammanhang med några anteckningar om företrädesvis vinternotfiske i Hornborgatrakten i Västergötland. Noten, som på den trakten användes, var densamma vinter och sommar.

Vid Hornborgasjön var det under 1870- och 1880-talen för det mesta fattiga fiskare som använde not, sällan bönder. Ofta ägde och brukade ett par fiskare en not i lag, men då det för dragningen kräfdes minst fyra man, måste notägarna lega dagkarlar, som för arbetet fingo sin andel med af fångsten.² Låg isen på sjön tjock, kräfdes ännu större arbetskraft, och då måste man lega mer hjälp.

Bästa tiden för notfisket var från midten af december till midten af januari. »Då var fisken riktigt samlad.» Men redan i november, så fort isen var bärstark, kunde man med fördel dra not, och om fångsten under första tiden inte var så riklig som senare, var vakupphuggningen då i gengäld så mycket lättare, att man hann göra flera notvarp om dagen. Äfven i mars månad, då gäddan började leka, var det för notfisket en gynnsam tid, om isförhållandena voro lämpliga.³

¹ På Harön risar man underteln för samma ändamål; äfven Schultze omnämner risning s. 140.

² I Salungen, Mangskog, fanns ännu, som jag minnes, i slutet af 70-talet ett notlag, bestående af några bönder, som ägde och brukade en not ihop. Den ofvan afbildade Mangskognoten, fig. 5 ff, har ägts af några bönder vid sjön Mangen i samma sn. Äfven i Vingåker förekommo bondenotlag för ej många år sedan. Obs Upl. Fms tidskr. 1911, s. 159 f. I sjön Glan i Risinge idkades notfisket af s. k. notlag. Särskilda förmän valdes inom byarna och kallades notkungar. Jfr ofvan s. 196 f.

³ Från Ösmo berättas: »Vid sunnanväder går fisken såväl vinter som sommar efter norra stranden, men vid nordanväder efter den södra. Den enda fisk, som går mot vinden är *sjökalfven*. När man finner fiskfjäll på noten, är tiden lämplig för notdragning.

Dragningen kunde företas såväl ute i sjön som invid stränderna och i vikar, hvarhelst botten var fri från is och ingen vass och nate växte. Hvar sjön var ren, kände gamla fiskare väl till.

Den not, som man använde vid Hornborga, liknade den som vi förut visat från Skedevi, fig. 1. Likväl voro för det mesta sänkena af horn såsom i Mangskognoten, fig. 6. Stundom hade man ett genträ vid änden af armarna, stundom inte, fig. 26 D och A. Armarna bestodo som annorstädes af slingor, knutna hvar för sig och hopbundna med notnålen så väl, att man knappt kunde se skarfvorna. Flötena voro tunnspjälkade granskifvor af oval och halfoval form. För notens forslande till sjön brukades en kälke, men på isen en bår såsom i fig. 4.¹

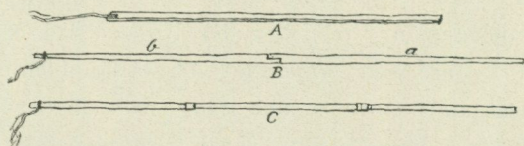

Fig. 17. Notstänger eller notrår. A Hornborga; B Harön och Ösmo; C Vingåker.

I morgonstunden, så snart det blef tillräckligt dagsljus, begaf man sig iväg till sjön med redskapen och matsäcken, hvilken bestod af smörgås och ett stop brännvin. Notnål och notgarn skulle det alltid vara med i händelse man behöfde laga noten. På fötterna hade man träskor med hemgjorda, skarpa hästkosöm under, två söm under sulan och fyra under klacken. Sömmen vändes så, att ett stod med skäret längs efter och ett annat på tvären; på så sätt kunde skon slinta hvarken fram eller tillbaka eller åt sidan.²

Bland de tillbehör, som hörde till vinternotfisket, märkas först och främst två smala bräder af åtta stegs längd, s. k. *slanor*, hvilka

¹ Schultze sid. 139: »En notsläde bör man hafva at lägga noten uppå, som köres med en häst ifrån det ena til det andra notwarpet.» Se Arwidsson, Sv. Fiskeritidskrift anf. årg. fig. 2, notsläde med förspänd häst. I Harg brukades endast kälke. I Ösmo en rullbår.

² I allmänhet har man användt krampor med järnbroddar, hvilka påspänts som skridskor, jfr s. 218, bilderna.

voro försedda med ett knythål i ena änden, fig. 17 A.¹ En sådan slana fastknöts ytterst vid hvardera notlinan såsom i fig. 26 A. Så långt som slanan var lång skulle det vara mellan hålen i isen omkring notvarpet.

Den äldste i laget, som kände bäst till sjön, utsåg platsen och bestämde hvar nedläggningsvaken, *nedläggevaka*,² skulle huggas. Han stegade in hela notvarpet i en väldig oval, och för hvart åttonde steg, således för hvar slanlängd högg han i isen ett märke med isbillen (ett järnspett med skaft af trä).³ Två karlar eller till

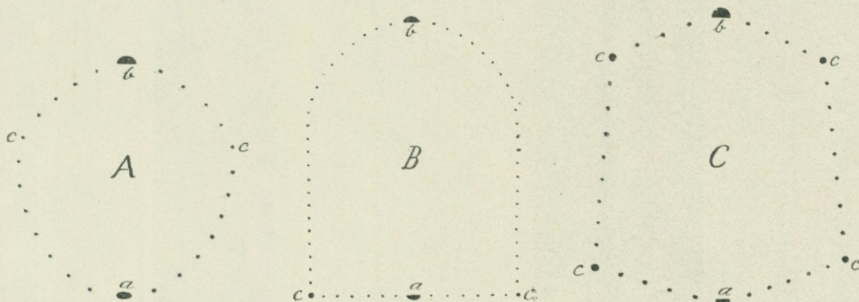

Fig. 18. Notvarp med vakar och hål. A Hornborga, Vgld. B Ösmo, Sdmlld. C Harön, Stockholms skärgård.

och med fyra, om isen var tjock, höggo vakar och hål, först den långgrunda nedläggningsvaken, fig. 18 A, *a*, två steg lång och

¹ I stället för bräder användes vanligen helrunda eller klufna stänger. Detta har förr varit bruket äfven i Hornborga, hvilket förklarar benämningen *slana* på en sågad bräda. I Harg, Uppl., *stänger*. I Ösmo och på Harön *rå*, 20 steg långa och hopskarfvade af två stänger med tjockändarna mot hvarandra såsom i fig. 17 B. Till förände *a* togs rätt virke, som sjönk något, men till efterände *b* torrt, som flöt. När alltså föränden ej låg tätt efter isens undersida och skrapade, kunde stängen lättare manövreras af råkarlen. Om *råår* eller notstänger se s. 200 och 221. I Vingåker bestod slanan af flera smala, runda delar, *spjutstickor*, som hopsattes med träcylindrar, *notpipor*, som i fig. 17 C. Jfr Arwidsson i Fiskeritidskr. anf. årg., sid. 135, och Schultze sid. 138.

² Vaken, hvari noten nedsänktes. Ösmo *sänkvak*, Harön *sänke*; *nederlåttsvak* och *nidsäta*, se terminolog. s. 220.

³ Vana notfiskare kunde precis bestämma afståndet mellan hålen utan att stega, och man högg efter ögonmärke (Ösmo, Vingåker). I Ösmo *väckade* man (d. v. s. högg hål) dagen före fiskandet, annars skrämde man bort fisken. Ovana karlar och små pojkar höggo. Om *Wäckare* eller *Sporr-karlar* se Schultze s. 139.

ungefär hälften så bred. Därvid gick man tillväga så, att man först högg genom isen en öppen ränna efter vakens omkrets och sedan tryckte ned det löshuggna isstycket under iskanten. Från utläggningsvaken hugger man i hvar sin riktning små runda hål på alla de uppmärkta ställena och fortsätter därmed, tills man mötes i *b*, platsen för örjevaka eller upptakevaka, som göres sist. Den skall

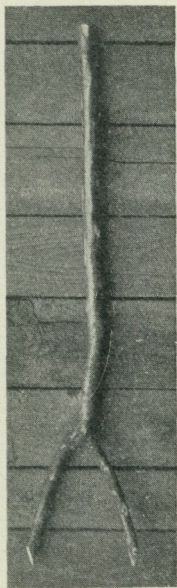

Fig. 19. Råtyva. Ösmo,
Sdmld. N. M. 122,336.

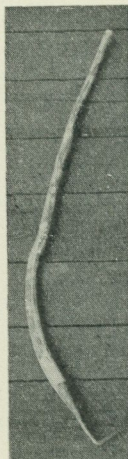

Fig. 20. Slankrok. Hornborga,
Vgld. N. M. 122,342.

vara betydligt större än nedläggevaka och halfrund med den raka sidan åt notvarpet. Det upphuggna notvarpet företer, som vi se, ej en regelbunden oval. Först går det i en båge, sedan tar det vid punkterna *c* ihop mera rakt mot upptagningsvaken. I verkligheten hade varpet oftast en mera långsträckt form än figuren visar. Kortast blef det inne i en vik med trångt utrymme. Ute på fria sjön lät man varpet löpa ut i en spetsigare vinkel mot *b*.¹

¹ Fig. 18 B återger i mindre skala ett notvarp från Ösmo. Där är skärgård med utrymme för stora notar såsom förut nämnts, s. 223, not 4. Både nedläggningsvaken *a*,

Nu skjuta *slanförrarna*¹ genom nedläggningsvaken en slana i hvar sin riktning mot de närmast liggande hålen. Glider slanan på sidan om målet, jämkar man henne rätt förmedelst *slankroken*, råkroken, fig. 20,² hvilken man handterar med högra handen, medan man samtidigt stöder slanan med slanpiken, fig. 22,³ så att hon ej kan vika undan. I första hålet pikas slanan mot nästa hål, i det andra mot det tredje, och så vidare undan för undan. Notlinan, hvarvid hon sitter fästad såsom i fig. 26 A, halar *lindragaren*⁴ upp ur hvarje hål så pass, att notarmen följer efter.⁵ Det är för lindragaren ett besvärligt göra. Är det kallt, fryser vattnet på hans händer, och rockärmarna bli till stora isklumpar.

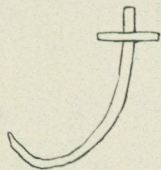

Fig. 21. Rårok.
Harö, Stockholms
skärgård. Efter
teckning af J. E.
Österman.

och upptagningsvaken *b* äro halfrunda med den raka sidan inåt varpet. Upptagningsvaken kallas *örvak* af *öra noten*, dra ihop notarmarna (*öringsplats* är i Ösmo i allmänhet det ställe, där notarmarna hopdragas till fångst, såväl ute på sjön om vintern som på stranden om sommaren). De små nothålen ligga först i en rak linje ända till *hornvakarna c c*, sedan i rät vinkel därifrån, tills de slutligen konvergera i en vid båge mot *örvaken*. Hornvakarna äro runda som de öfriga hålen, men så pass mycket vidare, att man i dem har plats att vrida stängen under isen med *råtyvan*, fig. 19. Schultze nämner både *öringswakar* och *hörnvakar*. Om *örewaak* se terminol. s. 222.

Fig. 18 C visar ett sexkantigt notvarp med fyra *hörnvakar* från Harön. *Sänket* (nedläggningsvaken) har rektangulär form; *örningen* är halfrund.

I Vingåker brukade man ha upptagningsvakens inre sida rund, den yttre rak.

¹ Schultze, sid. 139: *Råkarlarne*, de som föra rårna eller stängerna; jfr terminol.

² Förfärdigad af F. G. Wallroth från Hornborga. Fig. 21 visar en med krysspinne försedd rårok från Harön, liknande den som afbildas hos Gyllenberg tab. I, fig. 18. Med kroken omgrep man rån underifrån och vred den med tillhjälp af krysspinnen. I Ösmo styrde man stängen med en trågaffel, *råtyva*, fig. 19 (förfärd. af John Carlsson från Ösmo). I Harg *klyka*. Schultze, sid. 138, *Råtiuga*, hvarmed man »i hörn-wakarna vänder stängen, at hon icke slår sig på sida, med underhielpande af Rå-kroken».

³ Förfärdigad af F. G. Wallroth.

⁴ Den som drager linan. Schulze säger sid. 139, att *Dragarne* hafva dragselar eller ok att draga noten med. Å många orter användes ett spelverk såsom fig. 23, *notvinda* från Källskär, Smål. På rullen synes en stump af notlinan. I Harg *vind*, i Ösmo *kräkla*. Angående användningen af notvinda se Arwidsson, Sv. Fiskeritidskr. 1912, h. V, fig. 3 m. fl. och Strömmingsfiske, Uppsala 1913, fig. 26. På Harön drar man omväxlande med och utan vinda. Om hästen som notdragare se i det föreg. s. 198. I Dahlbergs *Suecia antiqua et hodierna* förekomma flera notdragningsscener i öppet vatten, fig. 92, 93, 158, 237, 316, 340, 342; af dessa illustrera flera *örningen* eller notens hopdragning.

⁵ Vingåker, Harön, Ösmo: linan tas upp endast ur hvartannat eller hvart tredje hål.

Så kallade notvantar begagnades endast i yttersta nödfall. Svårigheten för förarna att styra slanorna beror till en stor del därpå att hålen ligga i kroklinje, så att slanornas förände jämt måste vridas. De båda förarna ge under tiden akt på hvarandra, så att de komma lika fort fram. Fastnar notarmen för den ene på någon stubbe,¹ i ris, vass eller nate, så får kamraten på den andra sidan vänta,

Fig. 22. Slanpik. Hornborga, Vgld. N. M. 122,341.

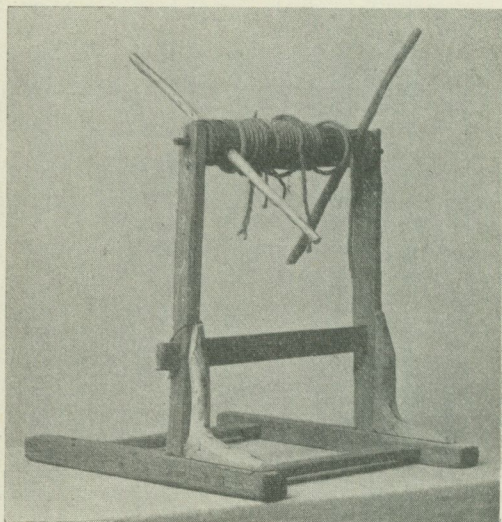

Fig. 23. Notvinda. Källskär, Småland. N. M. 100,770.

tills han lyckats komma förbi detta hinder. Ibland kan det jämväl fastna på stänger, som någon afundsam pimpeldonfiskare slagit ned i botten för att skada notfisket. Allt medan armarna så småningom framdragas, står en person och matar ned noten i nedläggningsvaken.²

När slanförarna kommit till *örjevaka*, dragas stängerna upp och knyts af. Linorna halas upp och efter hand armarna. Under

¹ Om en kuriös profylax häremot se Joh. Scherping, *Collectio rerum curiosarum* etc., Sthm 1759, s. 160.

² Utläggningen af vinternot liknar mycket utläggningen af vintersjälvät, som jag skildrat i innev. årg. af *Fataburen* s. 156 f.; jfr särskildt där sid. 170 f.

Fig. 24. Vråle. Hornborga, Vgld. N. M.
122,339.

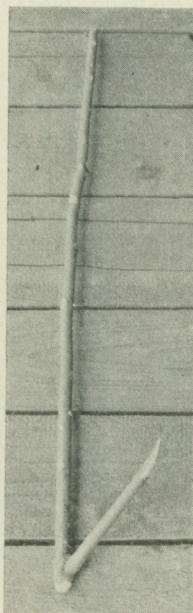

Fig. 25. Notkrok. Vingåker, Sdmd. N. M.
122,338.

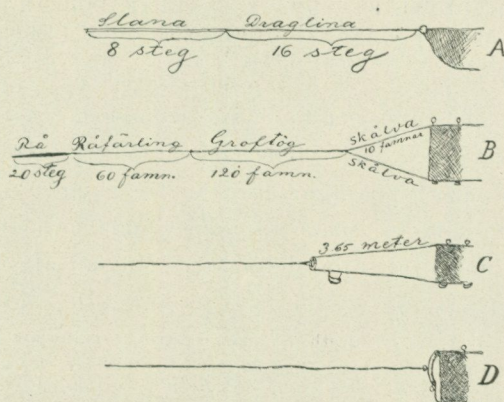

Fig. 26. Not-gen med draginrättningar af olika typer. (De olika delarnas längd är af utrymmesskal ej proportionellt återgifven å skisserna.) A Hornborga, Vgld. B Harön, Stockholms skärgård. C Mangskog, Vmld. D Skedevi, Ögld.

tiden står en person och pulsar i vattnet med *vrålen*, fig. 24,¹ till en början sakta, men mot det kilen nalkas upptagningsvaken så fort han orkar. Till följd af sin skållighet åstadkommer vrålen ett förskräckligt buller och skrämmar fisken mot *kalven* (kilen). Redan vid midten af armarna kan man börja spå, hur fångsten blir; finner man där fjäll efter småfisk, då vet man, att man har ett stim inne. Då noten *örjats* (dragits ihop) och kilen till sist halats upp,² lossas det snöret, som sitter knutet omkring spetsen, och fisken tömmes

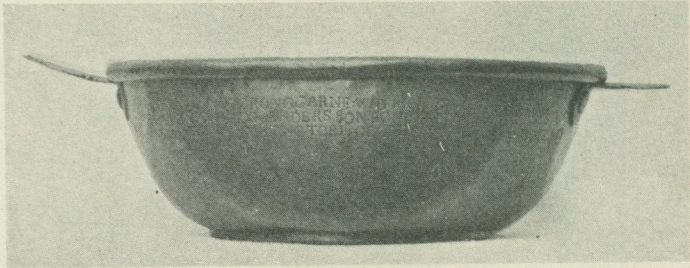

Fig. 27. Brännvinsskål. Från Ösby, Risinge sn, Östergötland. N. M. 37752.

Inskription å ena sidan: NAMNEN PÅ · NOTT · KONGGARNE: WID RISINGE-
NOTELAG: NEMB: · MÅNS JONSSON · J · MOO: · ANDERS JON: SON: I DÅFWERS-
TORP: · ANDERS: SVEN · SON I RANGTORP: · OLOF LARSSON J STÄFTES-
FALL: :: ANNO: · 1765.

Å andra sidan: DENNE BRÄNDWINS · SKÅL: AF · KOPPAR · GIFWEN TILL: ·
RISINGE: NOTELAG: AF · MAGNVS · GERMVND: SON LIM[N]ELL: KOPPER-
SLAGARE · ÄLDERMAN: VTI: · NORIÖPING: · DEN: 26: MARTS: 1765:.

ur. En gång hade gubbarna tagit sig så pass mycket till bästa, att de glömt knyta kilen. Då blef det ingen fångst. Samma gång trillade en af dem ner i upptagningsvaken tre gånger.³

Fångsten fördelas i bästa sämja. Gädda och stor aborre af-räknas i lika antal åt alla deltagare. Massan af små aborre och

¹ Förfärdigad af F. G. Wallroth. Vingåker *tärvel*, skålformig; Ösmo *fårg*, icke skålformig, lik den hos Gyllenborg, fig. 32, tab. I, afbildade; Harg *fôrck*; Mangskog *näckstang*.

² I Vingåker sker detta med tillhjälp af en tråkrok, fig. 25. Förfärdigad af G. Brunell fr. Vingåker.

³ Att göra sig en glad dag i sammanhang med notdragning synes, enligt hvad jag erfarit, ha varit rätt gängse sed. Jfr ofvan s. 204 f. Fig. 27 visar oss en symbol af notdragningens festliga karaktär.

mört delas med skofveln i ungefär lika stora högar.¹ Mot dem, som varit med och hjälpt till, vill man gärna visa sig liberal.

Till sist rättlades de löshuggna isstyckena i vakarna, för att de skulle frysa fast där och ingen olycka inträffa. Noten upphängdes till torkning på tjugiga störrar, och alla fiskfjäll aflägsnades noga, så att icke fåglarne kommo och hackade sönder redskapen.

¹ En person från trakten af Väster-Löfsta berättar, att där i hans hemtrakt drog man lott om fiskhögarna, sedan man mätt till dem som man tyckte.